

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marția, Ioi și Sâmbăta.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarchie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrația tipografiei archiepiscopale Sibiu, strada Măcelarilor 47.

Corespondențele sunt a se adresa la
Redacția „Telegraful Român”, strada Măcelarilor Nr. 20.
Epistole nefrancate se refuză. — Articulii nepublicați nu se inapoiază.

INSETIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori
15 cr. răedul cu litere garmond — și timbru de 30 cr.
pentru fiecare publicare.

Prenumerătire nouă

la

„Telegraful Român”

care apare de trei ori pe săptămână, deschidem pe anul 1889, cu prețul cel mai moderat, ce se poate vedea în fruntea foaiei.

Banii de prenumerătire se trimit mai cu înlesnire pe lângă asigurările postale (Posta utalvány — Post-Anweisung.) Numele prenumerantului, al comunei, unde se află cu domiciliul, și eventual al postei ultime să fie scrise bine, ca să se poată ceta.

Se atrage atenția on. domni abonați, al căror abonament se sfârsește cu ultima Decembrie 1888, să-și înnoiască abonamentul, pentru că altfel expeditura va fi silită a sista spedarea foaiei*).

Editura „Telegraful Român” în Sibiu.

* O înlesnire foarte mare în expediție se face prin lipirea unei fășii de adresă dela abonamentul ultim.

Biserica gr. or. și diariul „Kolozsvár.”

III.

Nici când nu s'a denaturat adevărul și nu s'a plesnit în față cu atâtă cetezanță ca în aserțiunile, că metropolitul Șaguna nu a făcut nimică pentru biserică și clerul seu, și că toată activitatea i ar fi fost îndreptată spre viața politică și încă în o direcție, ca să strice maghiarilor și caușelor lor.

In 1847 Șaguna vine în Ardeal și află o reședință modestă, la un loc cu cancelaria consistorială și tot sub un copriș cu bieții clerici, cari ascultau cursul de 6 săptămâni, pentru de a se iniția în cele mai de lipsă a le ritualelor.

In 1873 va să dică după o activitate de 27 ani, lasă următorului seu o reședință onorabilă, clericilor un seminar cu curs de 3 ani de dile, un institut pedagogic, cu profesori anume trimiși de el la universitate spre perfecționare în studiu, unii oameni, cari adă cu scrierile lor pot concura cu cei mai învățăti ai românilor și ale căror scrieri află aprețările unui Tit Maiorescu și a Academiei române, și totuși aceasta să însemneze a nu fi făcut nimică pentru cler.

Ba mai mult, pe lângă luptele sale ce a avut cu conreligionarii sărbi, cu ministrul contele Leo Thun, a avut timp de a înființa o tipografie românească, a tipări și revedea toate cărțile bisericesc, a înzestrat o mulțime de scoale cu ajutorul și pe

tineri cu burse pe la universități, cari adă sunt floră și lamură inteligenței române, și Șaguna tot nu a făcut nimică în ochii lor dela „Kolozsvár”.

Tot prin munca lui, prin intervenția lui, s'a primit și ajutorul pentru preoți de 25 mii de floreni și s'a și împărtit preoților, cu preferință celor, cari au avut copii la scoala, și numai la linia a doua au venit alții, mai puțin avisati la ajutoriu, și dacă unul sau altul preot din ajutoriu, de care s'a făcut partă, a donat o carte trebuincioasă bisericei sale și altariului la care servesc, — se înțelege din tipografia archiepiscopală — substragându-i se din ceea ce a primit prețul cărței, fără care el nu putea să-și împlinească serviciul divin în toate aminturile sale, aceasta încă nu însemnează, că ajutorul de stat să ar fi dat pentru cărți rele, ori pentru niște scrieri anarchiste, ci pentru de a acoperi tot trebuințe simțite cu deosebire în urma tristeelor evenimente din răsboiul civil, a le căruia făcări nu au crăpat nici bisericile române, nici cărțile dintr-unsele. A trebuit multă rea credință, a trebuit multă batere de cap, ca să se afle motivul de a se lua acest ajutoriu din mâna succesorului metropolitanului Șaguna, ca să se ajungă prin aceasta două scopuri, și așa, un scop de a despărții pe arhiepiscopul, ce stă în fruntea bisericei sale, înaintea preoților sale, altul de a-i detrage din increderea, ce trebuie să o aibă la ministrul cultelor un arhiepiscop român, și de al cărui patriotism cred, că nici cei dela „Kolozsvár” nu au să se îndoiască și nici nu se pot îndoia, afară doar, dacă s-ar interpreta patriotismul în înțelesul curentului șovinist de adă al cărui partitoriu Esceleanția. Sa metropolitanul nu poate fi, fără de a privi la trecutul seu, trecut, în care a luptat pentru causele românilor, totdeauna încă au conces marginile dreptului și încă aceste dorințe au fost compatibili cu dreptul public unguresc. Diariul, în care scriu aceste rânduri, încă este înființat de Șaguna, programă nu s'a schimbat acum de 36 ani, așa că programă de a conserva ce am căstigat în trecut, a apăra vașa și autonomia bisericei, a controla afacerile scolare și a le da o direcție sănătoasă, — fără ca în politică să fi combatut vreodată dualismul, forma actuală de stat, sau să fi dat ansă la înăsprirea relațiunilor între poporul român și maghiar, ci cu o rară abnegație a înghițit multe lovitură, ce veneau, când dela maghiari, cari îl susținău, că nu se deosebesc într-o nimică de foile ultra naționale, când și dela români, că stă în serviciul causei maghiarilor, le face pe voie și plac, și nu ia poziție hotărâtă nici în acele cestiuni, unde, după credința ultraistilor, sunt vătămate interesele bisericei în mod vîndit. Diariul

să susținut, să susține cu programa veche, și e o mare necesitate ca el să se susțină, chiar pentru că se vadă, că deosebită nu poate fi influențat clerul prin diaristică în direcție ce ar putea strica bisericei, iar de altă parte, ca diar modest și conservator să aplaneze unele divergențe, ce se publică în diare ca și „Kolozsvár”, și se restabilească adevărul așa precum e. Să caute deci cei ce au interes de noi și biserică noastră, ca se scrie adevărul și la moment se vor stabilii între noi niște referințe mai bune, referințe, cari mult ar contribui la vașa Ungariei ca stat de drept, pe mulți și-ar căstiga și nu ar fi necesitate, ca să se consume puterile bune în frecări și în diatribe publicistice.

Cum că actualul metropolit ar fi neplăcut la români, nu e adevărat, și aceasta e luată din vent, sau apoi din coloanele diariului „Tribuna” din Sibiu, care încă nu are plenipotență dela români, ca se scrie în numele românilor. În sinoade și congrese metropolitanul actual a fost totdeauna sprinținit de majoritatea credincioșilor sei, trimis de popor și cler, și aceasta, pentru că fie care e convins în inimă sa, că pentru biserică noastră a fost numai o norocire, că în fruntea ei poate sta un bărbat cu atâtă tact și cu atâtă abnegație, ca să retinăcește alte eminente insușiri ale Esceleanției Sale, cari îl fac superior tuturor bărbăților din clerul actual și cari singure numai au fost în stare să păstreze decorul bisericei noastre intact în aceste grave timpuri.

Antagonistii Esceleanției Sale, nu din cause politice îl combat, ci-l combat din interese private.

E drept, că în timpul de urmă li s'a cam tăiat poftele, și în biserică ortodoxă începe a se restaura armonia, aceea ce face ori ce instituție mare și tare, și nu dela Esceleanția Sa va atârna ca să vadă pe toți fi bisericei sale grupați în jurul seu, ci dela fi sei sufletești, dela aceia, cari combatându-l au făcut până acă numai rău bisericei, cari au în mare parte și ei meritul lor, că un diar ca „Kolozsvár” scrie despre biserică gr. ortod. cu un dispreț, ca și când credincioșii acelei biserici, nu ar fi sudiți credincioși ai acestui stat, nu ar presta și ei dări în bani și în sânge, ca și cum s'ar afla cu toții pre drumul în spre Dimbovița.

Cum că cei din România, și în timpul de urmă oamenii dela diariul „Românul”, încă s'au ocupat de afacerile noastre bisericesc, se scie foarte bine cine stă la spatele acestor oameni. Clerul din Transilvania este progresist, este cler crescut pentru de a impăca trebuințele sufletești ale oamenilor, dar a fi și poporului de ajutoriu în năcasurile, ce le intempișă în toate dilele. Preotul din Transilvania este de multe ori în parochia sa, medicul parochienilor

FOITA.

Documente pentru limbă și istorie.

Diariu despre consiliul imperial înmulțit din anul 1860 de episcopul Andrei bar. de Șaguna.

(Urmare.)

16. Duminecă, în 22 Maiu (3 Iunie), am fost poftit la archiducele Rainer pe 12 oare, și înfăcișindu-me înaintea Înălției Sale la timpul președintelui, mi-a spus Înalt același, că până la 16 membri ai consiliului imperial înmulțit i s'a ivit, pentru de a descoperi și ei poziția lor, precum a făcut contele Apponyi, adăogând, că dreptul de vorbire nu se poate denega nimenei; fiind că însă aceste descoperiri ar putea trage după sine lupte politice, la care însă de a da prilejul să nu grăbească nimenea, căci acelea și așa în decurgerea per tractării obiectelor de abia se vor putea ocoli; pentru aceea Înălția Sa află de bine a provoca pe acei domni, cari au de gând a se declara despre poziția, ca să se lase de aceea și să se multeamească cu descoperirea lui, carea o va face în ședința de mâine; despre aceea, cum mai mulți membri ai consiliului imperial au vrut să se descopere despre po-

sitia lor, după analogia descoperirii contelui Apponyi, și cum El (archiducele) a poftit pe acei consilieri a se lăsa de astfelui de cuget pentru binele pacei și a. Eu înțelegând părerea aceasta am răspuns archiducelui, că me supun voiei lui, însă să-mi fie mie și altor iertat, cari am vrut să ne descoperim și ne scula de pe securi și a ne arăta prin aceea, că cari dintre membrii consiliului au vrut să facă poziția descoperire, și că apoi toți, cari se vor scula să se petreacă cu nume în protocol și să se publice prin Gazeta oficioasă, ca să înțeleagă nația română, că bărbății ei dela consiliul imperial înmulțit apără drepturile și dorințele ei. Archiducele s'a învoit în aceasta a mea rugare și să a promis a o încuviința. — Astăzi am căpătat învitația de a lua mâine, (Luna) la 4 1/2 ore parte la prânzul împăratesc. — Asidearea contele Rechberg, ministrul din afară, m'a poftit la tee pe Marți după teatru, în toate săptămâniile.

17. Luni, în 23 Maiu (4 Iunie) a fost ședință, în carea archiducele Rainer a făcut următoarea descoperire: „die von dem Herrn Grafen Apponyi und Andrassy in der vorigen Sitzung zur Präzisierung, Ihrer Stellung im verstärkten Reichsrathe abgegebenen Erklärungen, haben mehrere Reichsräthe aus verschiedenen Kronländern veranlasst, mir den Wunsch auszusprechen, auch über ihre Stellung in dieser Versammlung eine Erklärung abgeben zu können, in

welcher sie dieselbe gleichfalls präzisieren wollen. Bei voller Würdigung der Beweggründe dieser Wünsche glaube ich doch, dass dadurch eine längere und möglicherweise aufreibende Diskussion hätte herbeigeführt werden können, und da die Bestimmung dieser hohen Versammlung dahin geht, die Eintracht und die Verbündung aller Stämme der Monarchie zu befestigen, so glaubte ich die Herrn ersuchen zu sollen, von diesem Vorhaben abzustehen. Indem ich die Versammlung hiervon in Kenntnis setze, spreche ich zugleich meinen Dank für die Bereitwilligkeit aus, mit der die betreffenden Herren Reichsräthe auf dieses mein Ersuchen eingegangen sind.“ — După săvârșirea acestei cuvântări m'am scutat eu și Mocioni din partea nației române, episcopul din Timișoara, Samuil Masirevici din partea nației sărбесc, episcopul din Slavonia, Strossmayer din partea nației Croate și Maager din Brașov în numele nației săsesci, rugându-ne, ca numele noastre, cari am vrut să precizez poziția noastră să se petreacă în protocol și să se publice cu protocolul spre legitimarea noastră înaintea naților noastre. Rugarea noastră să a încuviințat, și apoi președintele să au declarat, că obiectul dilei este consultarea despre buget, de aceea poftesce, ca după prescrișul procedurăi (Geschäftsordnung) să se aleagă comiteturi. Senatorul, contele Clam-Martinitz a cerut voie de a da părerea sa și a propus, ca în privința obiec-

sei, jurisconsultul lor, judecătoriul; și sunt mulți oameni, cari nu ar vedea bucuros, ca clerul nostru să se ridice pe o treaptă superioară de inteligență, ci le ar plăcea să fie pe o treaptă cu clerul de mir din România, inapoiat întru toate, ca să te ia mila de el, ear nu să-ți insufle respectul cuvenit.

Să se bucură oare cei dela „Kolozsvár,” când biserică ortodoxă și capul ei sunt combătuți de nisice ignoranți, de oameni fără căpătău, sau că ar fi se dorească tocmai, — ca unii ce le place a se lăuda, că servesc interesele statului, ca să se indigneze de modul acela de publicistică și să nu-l urmeze față de o instituție cum e și biserică noastră, care dă multă mână de ajutoriu statului spre a-și împlini misiunea lui culturală.

Ni se spune, că ar putea cita pasaje întregi din vorbirile sinoadelor și congreselor, în cari s'ar fi sulevat cestiuni politice. Vorba să fie. Dela inaugurarea constituționalismului până în dilele noastre, totdeauna au fost diariști-stenografi pe la ședințe, dar încă nimene nu a putut să ridice atari grave învinuiri asupra bisericii noastre, și aceasta trebuie să o respingă tot creștinul cu disprețul cuvenit.

Un deputat congresual.

Revista politică.

Ordonanța dlui ministru de instrucție și cu ea în legătură noul proiect de lege militară, nu sunt incepuri bune pentru anul present — strigă în un glas toată presa maghiară șovinistică. Ba ce e mai mult, aceia, cari până mai eri alătări, ridicau osane dlui ministru președinte, prin nouele dispoziții ale guvernului actual, par posomorți și nu se pot reține a nu combate înnoirile propuse. Diferitele partide politice au ținut în dilele trecute conferințe lungi, și nici una nu se multămesce, nici chiar partida liberală, cu cele ce se susțin în noul proiect de lege militară. Vice-președintele casei deputaților Horváth, din partida liberală, face multe observări modificătoare, și nu se invocă, ca proiectul de lege să fie primit așa, cum se prezintă. Premierul din contră pledează pentru a nu fi modificat nimic, și observând agitarea spiritelor, se rostosce într'un mod accentuat, așa: „Un proiect așa însemnat nu provine numai dela un singur ministru, ci dela întreg guvernul. Aceia, cari consideră proiectul de rău, să o facă aceasta în o așa măsură și cu o așa putere, ca să se poată nasce o criză ministerială, să nu combată proiectul în un așa mod, ca să nu se nasca criză, dar să slăbească apoi guvernul și țara să sufere. Să se declare ori și care în mod categoric și să nu ocolească lucrul.” Această declarare a produs o adâncă impresiune asupra partidei.

Kudlovich a arătat, că deputații, cari în decursul feriilor au venit în atingere cu alegătorii lor, au putut observa, că în toată țara domnește o mare nemulțumire din cauza acestui proiect. Cel puțin 50% din tinerimea maghiară nu cunoaște limba germană, și al doilea an de serviciu din proiect va strica și mai mult. Si dacă acest an nu va cădea, cel puțin să se conceadă, ca voluntari în anul al doilea să-și poată continua și studiul. Ministrul de honvedi, bar. Fehérváry obsevă, că modificarea legii militare cu privire la voluntari e necesară, pentru că armata are mare lipsă de un mare număr de oficeri, și al doilea an de serviciu nu e dă se consideră ca pedeapsă, ci ca să servească celor ce-l fac spre o mai bună deprindere și să poată fi numiți cel puțin suboficeri.

Tului de buget bine ar fi a se abate dela prescrisul procedurei, care hotărăse, ca din șepte membri să conste comitetul și a alege un comitet de 21 membri și spre acest sfîrșit a ne ruga de Maiestatea Sa pentru modificarea §-lui 9 din prescrisul procedurei §. c. 1. După Clam-Martinitz a vorbit baronul Geringer, pentru de a rămânea pelângă procedura prescrisă; apoi au mai vorbit mulți pro și contra, de unde apoi a urmat votisarea de a se vedea părerile senatorilor și așa făcând-o votisarea, proiectul contelui Clam-Martinitz a căpătat pluralitatea perfectă a glasurilor, de aceea a dispachetat, că va refera treaba Maiestăței Sale și despre rezultat va înștiința senatul, și așa s'a încheiat ședința de astăzi. Vedi „Wiener Zeitung“ Nr. 134. — Astăzi am prânzit la masa împăratăescă, unde au fost 80—90 oaspeți. Masa a fost căt se poate strălucită.

18. Mercuri, în 6 Iunie călindariul nou, era ședință, în care a înștiințat președintele archiduce Rainer, că Maiestatea Sa a îngăduit, ca ceruta abaterea dela §. 9 din Geschäftsordnung, în casul acesta special se poate face. Deci s'au purces la alegerea comitetului, carea s'a și făcut, vedi „Wiener Zeitung“ Nr. 135, și s'a încheiat ședință.

(Va urma.)

Desbaterea în partida liberală s'a încheiat de astăzi cu vorbirea dlui ministru președinte, care a declarat, că ar fi foarte dureros, dacă nu s'ar putea aduce lucrul la o înțelegere, căci guvernul e silit să persistă pe lângă convingerea sa.

Partidele politice celelalte, cari deasemenea și-au ținut conferințele lor, au decis să respinge cu unanimitate proiectul.

Desbaterea generală a proiectului a fost ficsată pe Joi. Se asigură, că proiectul va fi primit nemodificat. Ca vorbitorii s'au înșinuat până acum 45 de deputați.

Asigurări de pace se intonează de prin toate părțile. Rusia, care prin căte o miscare a să dedea ansă la temeri — după cum s'a exprimat o foaie germană — nu doresc răbdări. Țarul nu e aplicat spre luptă, el nu e bun soldat, călăresc fără voie, și împlinesc datorințele militare cu greu. Raporturile amicale voiesc a le întreține și pe viitorul cu Austria și Germania. Crearea unei flote pe Vistula să nu dea ansă nici unei puteri la bănelui, căci ea este o scoruitură. Ba ce e mai mult, se vorbesc de o alipire căt mai mare între Rusia și Austro-Ungaria.

Sgomotul cu alegerile în Franța se continuă. Contra-candidatul lui Boulanger e Jacques. Manifesterul acestuia către alegători escelează prin scurtă și idei. Diarele franceze, după diferitele partide, ce reprezintă, pledează unele pentru Boulanger, altele pentru Jacques.

In Germania a făcut o rea impresiune procedura împăratului față de Puttkammer. Împăratul a decorat cu ordinul vulturului negru pe fostul ministru de externe, Puttkammer, pe acel ministru demisionat de tatăl său. Diarele germane privesc în pasul acesta al împăratului un act de nepietate față de părintele său și atribue o influență prea mare printului de Bismarck. Dovadă despre aceasta e felicitarea împăratului către Bismarck, în care il prea măresce.

Cabinetul Cristics din Sârbia preste căteva săptămâni va fi înlocuit prin un nou cabinet. Împrejurările, în cari a ajuns de prezent Sârbia, prețind aceasta. Aceasta o a recunoscut și regele, numind pe fostul ministru de externe, Mijatovics, de președinte al Academiei. În fruntea noului cabinet se crede, că va sta Gruics, ca prim-ministrul și ministru de externe, și Velimirovics, ca ministru de răbdări.

Corespondențe particulare

ale „Telegrafului Român.“

Budapest, 27 Decembrie, 1888. Un corespondent al „Tel. Român“, scriind în Septembrie 1887 o corespondență din Budapest despre moartea fostului preot român ort. de aici, și-a exprimat încă de atunci temere, că cu moartea preotului Miculescu va fi sfârșit șirul preoților rom. ort. dela biserică grecească-românească de aici din capitală cu limba românească de serviciu.

Cu durere trebuie acum, după trecerea unui an de dile, să constatăm, că temere de atunci a corespondentului nu a fost nebasată. Postul de paroch rom. ort. după multe peripeții este întregit cu un preot macedonean, care însă numai în limba grecească poate liturgisi în biserică. S'a făcut așa, căci astfel au vrut grecii să fie. Români au folosit toate mijloacele cu scop a împedecă această tendință a grecilor și întregirea făcută în modul acesta, și au stărtuit mult la recăștigarea dreptului în virtutea căruia ei să-și aleagă preot, care să servească în limba românească, conform canoanelor noastre bisericesc și conform dreptului avut când cu alegerea reprezentantului preot Miculescu. Însă la urma urmelor vedem, că fără rezultat au fost toate încercările de până aci ale bărbătilor nostri de înaltă poziție socială și culturală de aici din capitală. Se înțelege, că români nu au incitat de a-și așterne pretensiunile lor juste la locurile competente.

Așteptăm cu nerăbdare rezultatul final al acestei afaceri atât de importante, în special pentru viața românilor din Budapest, dară care nu mai puțin importantă este pentru toți români de sub coroana Stilului Stefan, deoarece această cestiuță nu interesează numai pe români din Budapest, ci ea învoală în sine un interes general românesc, căci astfelui ni se prezintă lucrul. Suntem cu tot drept curioși în așteptarea desvoltării lucrului, deoarece nu este acesta un lucru de toate dilele a vedé, cum se poate înțepta că nicări pe față pământului, în un stat cu pretenții de a fi considerat între statele culte ale Europei, și căruia îi place nu puțin a face mare păradie cu liberalismul seu exemplar, ca credincioșii unei biserici să fie lipsiți de dreptul de a putea fi membri unei comunități bisericesc. La această biserică grecească-românească, grecii nu permit fie căruia român ortodox să intră între membri bisericii, susținând, că numai pentru grecii și români macedoneni să înfățișeze comunitatea bisericească. Așa, mulți credincioșii rom. ort. erau respiniți, când cereau intrarea lor în sinul bisericii de aici. A obvenit și casul acela, că părintele a fost membru al bisericii, și când a cerut și fiul primirea, acesta a fost respins. Astfel aici se poate înțepta, ca cineva de

dragul grecilor, să nu poată fi membru la nici o biserică. Și aceasta chiar în capitală! Aceasta nu mai curând ca să sfîrșească secolul al XIX.

Trebue să și se revoalte sentimentul etnic, când vezi asemenea lucruri neumane, cari și între tătarii și s'ar părea imposibile. Indignarea trebuie apoi să crească, reflectând la aceea, că avere colosală de care dispune această biserică este compusă în parte prevalență din donări făcute de români.

Nu este timpul acum oportun a merge în cercetarea amenință și judecarea critică a motivelor, sub presiunea cărora fostul ministru de culte, Trefort, a protegeat pe greci și a respins cererea legitimă a românilor, ca să li se permită a-și avea preot cu limba de serviciu românească.

De astădată e destul, când constatăm, că stadiul, în care se află astăzi afacerea, nu este multămitoriu pentru noi. Preotul e ales de greci, și servesc numai grecesee în biserică, care este și a românilor; învățătorul român dela scoala acestei biserici, care a fost definitiv ales, este dat afară în urma unui concurs al sinodului parochial grecesc din Novembre a. c. Fiind numărul inteligenței de aici marișor, și mulți având băieți și băete pe la institutele străine de pe aici, catechisarea acestora este neglijată, sau făcută în un spirit numai ortodox nu. Inteligența cum și junimea română universitară, care până a fost preot român mergea cu placere la biserică grecească-românească, astăzi e lipsită de această bine-săcătoare măngăiere și avisată a merge pe la biserici străine în dile de dumineci și sărbători.

Între actualele împregnări este lucru psihologic de explicat, că cei mai mulți români se duc la biserică sărbătoare. Aici a fost și în diua Nascerei Domnului mai întrăgă junimea rom. universitară.

A fost plăcută surprinderea pentru români, când în urma unei conversări a unui tinere român cu parochul-protopop sărbător din Pesta, acesta s'a învoit cu placere, ca a dona di de Crăciun, să se poată cânta în decursul liturghiei și ceva românesce.

Un număr frumos din inteligență română și mai întrăgă junimea română participă în a doua di a Nascerei la serviciul divin, când spre marea noastră bucurie și satisfacție sufletească am putut audii în biserică sărbătoare a lui George Popp st. phil., cunoscut publicului român din concertele reunii române de cântări, când era elev al seminarului archidiocesan. Di G. Popp a cântat românesce o priceasă atât de frumos, încât întreg publicul, atât român, că și sărbători ascultat cu încordată atenție. Di Pop a făcut cînte atât românilor că și dlui G. Dima, din a cărui scoală a eșit.

Cât de bine ar fi, dacă noi am fi în plăcută poziție de a putea asculta cântările noastre bisericesc frumoase în biserică românească de aici.

La schimbarea anului.

Nordul-Transilvaniei, 27 Decembrie, 1888.

Anul trece, altul vine. Să ne aducem aminte în trăsuri generale despre evenimentele mai însemnante din anul 1888. Înainte de toate starea economică este carea ne preocupa pe toți locuitorii țării. Apele mari din primăvară au cauzat daune enorme, au pustit și orașe numărătoare. Mai ales Teava de Jos, Alföldul unguresc, s'a năpădit de ape, ca nici odată mai nainte, incă dela Oradea-mare până la Budapesta și dela Miskoltz până în Banat, Alföldul sămână mai mult unei mări furibunde.

De câteva decenii încăzește se observă în toate primăverile, că apele curg prea repede și năpădesc locurile de jos. Catastrofa cea mai mare din cauza apelor am văzut-o în anii trecuți la Seghedin.

Ce poate fi cauza esuărilor extraordinaire mai în toate primăverile? Cum s'ar putea departa aceasta calamitate? O întrebare aceasta, carea preocupă pe toți economii din țară, preocupa chiar pe guvernul țării și pe bărbății de specialitate.

Cauza adeverată a răului nu este altceva, decât devastaarea pădurilor dela munti și dela șes. Apele și pădurile a de căstănu în strinsă legătură, pentru că primăvara neau de pe munti spoliați de arbori se topesc deodată cu neaua dela locurile de jos; pentru aceea țările riurilor nu mai pot cuprinde apele deodată, și astfelii esuările trebuie să urmeze în toate primăverile.

Când pădurile nu erau devastate neaua se topia mai nainte în locurile de jos, și după ce se scurgea apa, apoi se topea neaua la munti, și așa apele dela munti se scurgeau în regulă. Astăzi cu devastaarea pădurilor s'a stricat și cursul regulat al apelor. Devastaarea pădurilor se continuă deja de vreo 40—50 de ani. S'a adus nu de mult, ce e drept, o lege în dieta din Budapesta despre păduri; dar aceasta a venit prea târziu! Până când vor cresce păduri nouă pe dealurile pustii vor trece nu deci, ci sute de ani; și până atunci apele nu vor avea cursul lor regulat din vremile bătrâne!

Chiar inginerii nu se incredă, că fără păduri, s'ar putea ajută prin largirea țărămurilor și îndepărtarea fluviilor; la ce încă s'ar recere multe milioane, cari astăzi lipsesc cu totul. În mijlocul calamității

generale să a putut îngrădi Seghedinul cu „fortificații de pămînt”; nu se vor putea înșe scut și apără toate orașele de pe Alföld; iar satele vor rămâne espuse periculu lui sigur. Pagubele în tot anul se urcă la milioane!

Deci n'avem speranță, că răul din cauza apelor, ce l'am suferit în anul 1888, să-l putem încunjura în 1889; n'avem speranță, că într'o jumătate de secol să putem fi scutiti de esundările de primăvară, și Dănu scie, nu guvernul și inginerii, — cum va fi neaua de mare în anii viitori.

Când ar fi rînd de cheltuieli, prin sădarea pădurilor și regularea fluviilor s-ar putea ajută cu timpul, dar cheltuielile toate trebuie să trebuesc pentru armată.

După calamitatea perpetuă a apelor, vine calamitatea vremelnică a înarmării generale. Aceast răbântue Europa întreaga dela 1866 încoace. În anul 1888 armata a primit pușcile cu repetiție, cadrele armatei regulate și ale honvedinei s-au înmulțit. Spre acoperirea speselor s'a votat legea de tabac și legea răscumpărării regalielor. Prese vre-o 2-3 ani se va putea vedea rezultatul financiar al acestor legi.

Fericit este micul regat sârbesc, carele vrea să-si vindece toate deficitele pecuniare și morali — prin o constituție nouă. Un exemplu demn de imitat acesta, pentru marele imperiu rusesc carele încă ar avea de cuget, — dacă sunt adevărate scirile mai nouă, — a-si schimba ocârmuirea în „liberală”.

Calamitatea perpetuă ar fi și „șovinismul maghiar”, dar să-l lăsăm a-si umbla calea sa, până când inițiatorii însăși se vor rușina de opera lor monstroasă.

Despre calamitațile mai mici tăcem de astădată. În anul 1889 vom avea ocazie de ajuns a vorbi despre toate pe rînd.

Moderator.

Bucuresci, 26 Decembrie, 1888. Dle redactor! Evenimentele succedute în timpul din urmă ne umplu înimile de îngrijiri. Faptele compromisore ale lui Anghelescu și Măicănescu, carele punând interesele lor mai pe sus de binele patriei, îndrăsnind a instrâna banii publici dându-se mituirei, a umplut de consternare înimile tuturor celor bine simțitori. Aceste lucruri, și împregiurările au fost și primele cause, care au pricinuit căderea guvernului I. C. Bratian, care în timp de 12 ani a scint asigură României vașa și puterea, de care se bucură adăi în concertul statelor europene. În vîrtejul istoriei, care ișbiau necurmat la căderea guvernului, s'a ivit răscoalele tăranilor, care au alimentat numai focul luptei de partidă și care vor rămâne nesterse din inima fie căruia român adevărat, căci în ele s'a udat pămîntul patriei cu săngele cetățenilor, care toți și-au manifestat numai dorința de a li se face dreptate.

Nu me voiu mai ocupa nici de Maicănescu, care și-au primit răspînta faptelor și nici de generalul Anghelescu, care acum e trimis la Văcărescu, pe deosebit precum i se cuvenia.

Me voiu ocupa însă mai ales în sîrele următoare, de soartea bieților tăran, care atât de mult s'a ventilat în cercurile conducătoare de aici, dar fără vr'un efect hotăritoriu.

La procesele tăranilor, ce s'a pus spre pertracțare abia după un $\frac{1}{2}$ an, abia doi advocați s'a prezentat să le apere justele pretensiuni, deși mai înainte se făcuse mare sfără, cu toate că mulți și harnici advocați s'a obligat mai înainte, că vor suî tribuna și vor lupta pentru tăran și interesele lui.

Nu e mirare deci, că foarte mulți tăranii seduși la răscoală a fost condamnați, unii cu ani întregi, capi de familie, ai căror nefericiti membri de familiile sunt espusi miseriei celei mai mari.

La noi, ce e drept, e pămînt destul, pămînt ne lucrat chiar și intins, pămînt gras și bun, de care puține tări în Europa se pot bucura, dar ce folos de toată bogăția aceasta a ceriului, dacă nenorocitul tăran, nu poate pune plugul în intinsele câmpii și dacă el, talpa tărei, n'are pe seama lui în unele tinuturi nici un petec de pămînt, ear în alte tinuturi și dacă are, are de tot puțin.

Proprietarii și arîndașii, pururea nemulțumiți, exploatează pe bieții tăranii în tot chipul, și soartea lor numai cu puțin se deosebesc de soartea iobagiului, ce o a avut să o indure tăranul d-voastră mai înainte de anul eliberării 1848.

Guvernul junimist, ajuns la putere prin chemarea Regelui, a elaborat și a publicat un sir de proiecte pentru îmbunătățirea sortii tăranului, a provocat o adevărată mulțamire și bucurie în sinul poporației și a întărit speranța într'un viitor, în care se va bucura de o soarte și viață mai tîrâtă.

Acest proiect a fost menit să ajungă la desbatere îndată după deschiderea camerelor.

E acum un timp relativ destul de lung, de când s'a deschis camerile, fără ca proiectul din cestiune să fi fost înaintat spre desbatere.

Și timpul și împregiurările par de tot nefavorabile pentru realinarea îmbunătățirei sortii tăranilor, căci o parte din membrii ministerului junimist, care a lucrat la acele proiecte, a fost înlocuit cu bărbați din partidul acesta, cari par că nu dau și nu vor să dea cestiunei importanță, ce i se cuvine.

Aceste stări de lucruri ne umple din ce în ce de îngrijire tot mai mare, căci frică ne e, ca nu cumva nemulțumirea generală să străbată în toate păturile și în toate părțile, ca nu cumva tăranul să vie la credință, că numai cu ciomagul își mai poate câstiga drepturile și asigura existența, și astfelui într-o bună dimineață să ne pomenim cu tulburări și mai mari decât cele, cari s'a inscenat în primăvara trecută.

Temerile acestea apar cu atât mai temeinice, cu cât pe aici conservatori, cari și-au asigurat majoritatea covîrșitoare în cameră și cari astfelii au puterea în mâna, vor să scoată din ministeriu și pe junimistii cari au mai rămas.

In fața acestei situații vom vedea ce îsbândă va raporta politica lui Carp; de aceea cu mare în cordare așteptăm redeschiderea camerelor după sărbători.

X.

Varietăți.

* (Felicitare). Pe Majestatea Sa Monarchul l-a felicitat în dilele trecute în Viena deputații regimenteri russi de grenadiri din Keksholm la iubileul de șef al acestui regiment. Deputații russi a petrecut mai multe dile în Viena, facând vizite la mai mulți membri din casa domnitoare.

* (Sărbătorile Crăciunului la Curte în România) Sâmbăta trecută, 24 Decembrie, la orele 12 din zi Metropolitul primat, încunjurat de clerul înalt, s'a înfațat la Palat cu sfintele icoane și în prezența Regelui și Reginei, făță fiind curtea regală, a făcut rugăciunile obiceinute în ajunul Crăciunului, tot în această zi felicitără de moș Ajun pe Suveranii elevii gimnasiului „Mihai Bravul”. În prima și a doua zi de Crăciun n'a fost vizită la Palat.

* (Sinod tractual protopopesc) s'a ținut, precum ni se scrie, a treia zi de Crăciun în Orăștie. Sinodul a fost foarte frecuentat și dintre agendele pertractate merită să se relevă cestiunea înființării unui fond protopresbiteral. Se vor face pașii necesari în aceasta privință și nu ne îndoim, că tractul Orăștiei, care se bucură de o bună stare materială, în scurtă vreme va figura printre primele protopresbiterate ale archidiocesei și în privința fondului tractual.

* Invitare la „Balul român” ce-l va aranja „Reuniunea femeilor române din Arad și provincie”, Joi, la 9/21 Februarie 1889, în sala hotelului „Crucea-Albă”, în favorul fondului său propriu, destinat pentru înființarea și suținerea unei școli române de fete în Arad.

Comitetul reuniunii femeilor române:
Rhea S. Ceonțea, Hermina P. Dessean, Petru Truța, cassieră.
Aurelia Beleș, Ecaterina Pagubă, Anna Truța, Barbara Antonescu, Maria Purcariu, Silvia Plopă, Sofia Popoviciu, Iuliana Dogariu, Rosalia Moldovan, Maria Popoviciu,

Bilete de intrare: de familie 4 fl., de persoană 2 fl. — Bilete de galerie: rînd. I. 3 fl., al II-lea 2 fl. al III-lea 1 fl.

Incepând la 8 ore seara.

NB. Bilete de intrare se pot căpăta în Arad la cassiera reuniunii, dna Rhea S. Ceonțea, strada Kertész Nr. 3, — în provincie la colectanți, ear seara la casă. Oferte marijinoase sunt să se trimit căsieri reuniunii.

NB. 2. Damele sunt rogate să se prezinte, pe cât se poate în costum național român.

* (Cas de moarte). După cum ni se împărtășește din Seliște, Mercuri seara, după un morb scurt de înimă a trecut la cele eterne **Nicolau Mihu**, cancelist la judecătoria cerc, în etate de 48 ani. Răposatul, conscru de morbul său de înimă, din bun timp și-a regulat afacerile familiare prin testament, testând din modestă să avere și pentru scopuri filantropice 20 fl. pentru fondul parochial și 20 fl. pentru fondul școlar gr. or. din loc.

Defunctul ca om iubit de toți, la înmormântare a fost onorat de toți fruntașii comunei noastre și de toți amploații din loc.

* (Crăciunul în Brașov.) Cu ocazia sărbătorilor Crăciunului, după cum scrie „Gazeta Transilvaniei”, în Brașov s'a săvîrșit mai multe fapte charitabile. Doamnele Agnes Dușoianu și Haret Nemes, pentru a măngăia la Crăciun pe cei lipsiți au

deschis o listă și încăteva dile să au adunat preste cinci sute de floreni, și din ei s'a procurat încălțăminte și stofe de haine pe seama copilelor și fețelor săraci. Alătura cu împărtirea darurilor din partea doamnelor române în frunte cu cele numite, a împărtit și comitetul dela biserică s. Nicolae din Scheiu: cisme, flanele, rocuri și pantaloni la preste 100 băeti. Tot acest comitet împărtise cu vr'o două dile mai înainte 120 fl. la săracii din Scheiu. Invățății săraci dela meseri de asemenea au fost surprinși cu frumoase daruri de Crăciun din fundația generoșilor fundatori: Mihail și Elisa Stroiescu. Frumoase daruri de Crăciun pe seama lipsișilor s'a mai făcut și din partea mai multor particulari.

Împărtirea acestor daruri s'a făcut în un mod solemn în sala cea mare a gimnasiului. S'a ținut mai multe vorbiri către publicul numeros, ce era în sală, în cari vorbiri s'a arătat miseria, la care au adus împregiurările vamale pe români din Brașov, și s'a intonat mai multe piese din partea corului gimnasial.

* (Fapte de imitat.) Din Cincul-mare ni se împărtășesc următoarele: In ajunul Crăciunului seara s'a săvîrșit în comuna noastră un act măret și demn de imitat. Comitetul parochial în frunte cu neobositul seu președinte, Basiliu Cernea jud. cerc. a luat inițiativa, ca să se colecteze bani și bucate dela parochieni, din cari s'a procurat pe seama copiilor săraci haine și multe recuise scolare. Seara a fost ridicat un brad mândru în mijlocul salei și peste o sută de copii au executat cu învățătorii felii de felii de cântece armonioase; când deodata apără harnicul epitrop, dl Hariton Presurea, cu lucrurile cumpărate sub îngrijirea densusului. Iți era mai mare dragul să privești la copii și copile, cari săltau de bucurie, căci Crăciunul le-a adus multe lucruri frumoase. Observ aici, că din o idee fericită și celorlalți scolari li s'a împărtit cărticele frumoase de cete și recuise scolare așa, că Crăciunul tuturor le-a procurat bucurie. Publicul mare, care încă a luat parte a rămas surprins de acest act sărbătoresc!

* (Lătirea bisericiei ortodoxe.) Poporul întreg japonez de mai multe milioane, după cum se vorbesc, voiesc a-si părăsi religiunea pagână și se treacă la creștinism. Dintre diferitele biserici creștine, Japonezii s'a decis a alege biserică ortodoxă, care mai mult le-a impus prin frumosul ei ritual ca ori și care altă biserică creștină. Ceace i-au determinat mai mult a trece la această biserică, se dice, că ar fi speranța de a-si asigura protecția unei taruri.

* (Invățătorii în Spania) Nu numai la noi, dar și în Spania invățătorii nu se bucură de o stare materială mai bună. Unul din cele mai valoroase diare din capitala Spaniei, în un număr din sărbătorile Crăciunului, scrie următoarele: „Fie creștin bun trebue să cugete cu ocazia sărbătorilor Crăciunului la săraci. Si cari săraci sunt mai aproape de noi decât conducătorii tinerimei, invățătorii nostri? Din provincia Murcia ni se scrie, că în orașul Aquila, invățătorii de 11 luni n'a primit nimic din salariul lor. Posiția lor e de compătim, și unii dintre ei, nepuțind solvi cuartirul, fură aruncăți pe stradă, și astfelii espuși miserie și rușine publice. Dacă părinții copiilor, care sunt încredințați acestor invățători, nu vor veni într'ajutorul său și să îndrăguie sănește, la ocazia binevenite, atunci acești nefericiți invățători vor trebui să moară de foame. Pentru aceea împlinesc acum fiecare una din cele mai cardinale datorințe de creștin, dacă cugetă și la sărmăii invățători din Aquila.”

Bibliografic.

— „Biserică ortodoxă română”, revistă eclesiastică, ce apare în Bucuresci, Nr. 10 pe luna Ianuarie, are următorul sumar: 1. Material pentru istoria bisericească universală și națională. 2. Îmbunătățirea sortii clerului. — 3. Apendice. — 4. Raportul comisiunii s. Sinod. — 5. Condica mea de casă. — 6. Predică. — 7. Cronică bisericească. — 8. Sumarele ședințelor s. Sinod. —

Bursa de Viena și Pesta.

Din 11 Ianuarie 1888.

	Viena	B.-pesta
Renta de aur ung. de 6%	.....	—
Renta de aur ung. de 4%	101.65	101.80
Renta ung. de hârtie	92.55	93.65
Renta de aur austriacă	111.70	111.80
Imprumutul drumurilor de fer ung.	144.—	111.—
I emisiune de oblig. de stat dela drumul de fer oriental ung.	98.70	99.70
II emisiune de oblig. de stat dela drumul de fer orient. ung.	—	1.8.—
Gălbini	5.60	5.55
Napoleon	0.75	0.74
100 marce nemțesci	67.25	59.55
London pe (poliță de trei luni)	1.100	120.10

